

Redacția și Administrația:
Budapesta, VIII, Conti-utca 4.

Aci sunt a să trimitte tot felul de scrisori, cereri și bani. Tot aci să primesc anunțuri cu prețurile cele mai moderate.

Un număr 8 fileri.

ADEVÉRUL

ABONAMENTUL:
Pentru Austro-Ungaria:
Pe 1 an — — 4 coroane
Pe 1/2 an — — 2 coroane
Pe un 1/4 an — 1 coroane
Pentru străinătate:
Pe 1 an — — 6 coroane
Pentru America:
Pe 1 an — — 2 dolari

ORGANUL PARTIDULUI SOCIALDEMOCRAT DIN UNGARIA

Foaie pentru poporul muncitor român

Redactată de un comitet

Apare în fiecare Vineri.

Datoria regelui.

Regele Ungariei, Francisc Josif, are o datorie, ce de șeasă ani așteaptă să fie solvită. A făgăduit popoarelor acestei țări cu cuvântul său, cuvânt care cântărește și trebuie să cântărească — că le va da votul universal, că va îndrepta viața lor politică pe un nou făgaș, cu rele mai puține, cu bunătați mai multe. Sunt șeasă ani de când regele Ungariei a declarat sărbătorește că „reforma electorală este cea mai însemnată chestie, ce nu mai poate suferi nici o amânare și ce trebuie rezolvită de noul parlament.

A declarat aceasta, și vorbele sale întipăritu-s'au adânc în inimile celor iubitori de dezvoltarea pacinică și progresivă a acestei țări, și cu multe nădejdi și cu multă răbdare au tot așteptat împlinirea acestei mari făgăduinți.

Dar ceiaice a făcut Francisc Josif, ca împărat al Austriei, n'a făcut-o ca rege al Ungariei. Popoarelor austriace, de mult le-a dat votul universal, și ele se folosesc de ani de a rândul de acest drept, pentru a-și rândui mai bine viața lor politică și economică. Popoarele din Ungaria s'au ales numai cu o făgăduială. Și ceiaice provoacă și mai multă amarăciune în populația patriei noastre, e că acum la bătrânețe, regele Francisc Josif s'a înconjurat de cei mai violeni sfetnici, cari au în vedere numai interesele lor, ale militarismului, ale oligarhiei — și nici de cum interesele poporului, cari reclamă atât de poruncitor dreptul de vot universal. Și acești cărmuitori, în frunte cu Lukács și Tisza, cari au fost și ei chemați să împlinească făgăduința regelui, — incredințați că votul universal, nu va fi spre folosul lor ci mai mult în paguba lor și a bandei lor, s'au hotărât să amâne tot mai mult împlinirea votului universal, și spre a nu nemulțumi pe rege că nu-i ascultă cuvântul, i-au dăruit legile militare, prin cari li se mărește ostirea, legi votate cu călcarea tuturor legilor, tuturor drepturilor și libertăților țării.

A sosit însă momentul, ca poporul să demaște pe acești stăpânitori în fața regelui, să-i arate ce regim militar, polițist și tiranic au introdus în țară, și cum sunt urâți și disprețuiți de locuitorii țării. Prilej la aceasta, l-a oferit venirea regelui Francisc Josif la Budapesta, cu prilejul intrării în Capitala Ungariei a Delegațiilor.

Luni, seara, populația Budapestei, muncitorimea și toți cetățenii cinstiți în număr de zeci de mii, au ieșit în stradă, și la trecerea regelui, prin glasurile lor, prin strigătele lor puternice, au amintit întâi monarhului. Francisc Josif de datoria ce aro s'o plătească popoarelor Ungariei, cerându-i „Votul universal“. Au mai strigat: Jos Lukács, Jos Tisza! Jos guvernul! — ca regele să știe că actuala cărmuire o dușmănită de popor.

Deși poliția, soldații și jandarmii au format un cordon uriaș de a lungul străzilor pe unde a trecut trăsura regală, — Francisc Josif s'a putut convinge ce spirit domnește acum în țară, câtă teroare desfășură

guvernul, și la ce jertfe e hotărât poporul — ca să vadă realizată, împlinită făgăduiala regelui, de a se da Ungariei votul universal, larg, cinstit, și de o potrivă pentru toți.

Viața politică și socială.

IN ȚARĂ.

Parlamentul guvernului și parlamentul opoziției. — Demonstrația la venirea regelui. — Contele Berchtold despre politica externă a Austro-Ungariei.

Prin continua eschidere a deputaților opoziționiști din parlament, și înconjurarea acestuia cu polițiști, jandarmi și armată — guvernul și deputații săi au dovedit că socoate Dieta ca o instituție a statului de ei monopolizată, unde numai ei pot fi stăpâni, pot dicta și porunci, făuri la legi ce lor le convin, sub scutul poliției.

În fața acestei volnicii și stări de lucruri despotice, partidele opoziționiste s'au văzut silite să renunțe la încercările lor de a pătrunde în parlament, în ciuda forțelor militare, — și n schimb să alcătuiască și ei parlamentul lor propriu: *„Cu alte cuvinte, paralel, în același timp când parlamentul guvernului ține ședință, să țină ședință și parlamentul opoziției, dacă nu chiar în același palat luxos de pe malul Dunărei — atunci în alt palat. Și cu chipul acesta, partidele opoziționiste vor putea desbata și să cerceteze aceleași probleme externe și interne la ordinea zilei, își vor împlini în afară de parlament datoria lor de a controla actele guvernului, și-și vor spune cuvântul despre legile ce se prezintă în parlament.*

Intrunindu-se săptămâna aceasta Delegațiile în Budapesta, opoziția a ținut o adunare, în care a protestat contra alcătuirii ilegale a acestei delegațiuni, aleasă cu teroarea militară, declarând că tot ce hotărăște aceasta delegațiune nu va avea putere de drept. Își rezervă apoi dreptul, opoziția ca să pătrundă în Delegațiuni — atunci când guvernul și poliția nu se vor aștepta la aceasta — numai pentru a-și exprima protestul ei.

Demonstrația ce a aranjat-o partidul socialdemocrat la sosirea regelui, a fost o palmă strașnică aplicată pe obrazii vestejiți ai guvernului. Pentru întâia oară împăpatul-rege al Austro-Ungariei, vede la sosirea sa în Budapesta 20.000 de muncitori și cetățeni ai Capitalei ungare — ridicându-și glasul lor pentru votul universal și contra guvernului tiranic. Pentru întâia oară, regele Ungariei, vede desfășurate atâtea forțe polițienești și militare, la sosirea sa în Budapesta. Și-a dat acum seama că nu trebuie să fie lucru curat ceiaice a provocat această mișcare de protestare. Și va cerceta de aproape stările de lucruri din Ungaria, fără să mai asculte informațiile cărmuitorilor acestei țări. Și se va convinge atunci ce isprăvi infame, ticăloase, despotice au săvârșit Tisza, Lukács și banda lor în

Ungaria, ce stare de ură și mânie au stărnit ei în toate păturile sociale, — și că trebuie neapărat să se repare lucrurile — cât mai e vreme — prin înlăturarea acestui regim și prin introducerea votului universal.

Tot sub paza polițienească, de frica opoziției — a început Marți delegațiunile să-și țină ședințele. Ministrul de externe austro-ungar, contele Berchtold, a ținut cu acest prilej o lungă vorbire, ocupându-se de situația creată monarhiei noastre prin războiul din Balcani. A arătat că Austro-Ungaria nu urmărește o politică de cucurigo, că e iubitoare de pace și dorește numai să-și apere interesele sale. Monarhia va trebui să țină seamă de izbânzile statelor balcanice și de noua situație ce se va crea prin aceste izbânzii.

IN STRĂINĂTATE.

Congresul socialist internațional contra războiului.

Lunea trecută, biroul socialist internațional a ținut ședință la Bruxelles. Au luat parte toți membrii, afară de Bebel, Guesde și delegații statelor balcanice. În totul au fost reprezentate 16 țări. Din partea socialdemocrației ungare au fost de față tovarășii Ernst Garami și I. Weltner, din partea socialdemocrației române, tov. dr. C. Racovski. Ceiaice s'a discutat îndeosebi la aceasta consfătuire a fost situația politică internațională.

S'a ajuns la înțelegere de a se întreprinde o acțiune internațională contra întinderii războiului. Pentru acest scop se va scoate un manifest. Biroul a hotărât în unanimitate ca cel mai târziu până la anul nou 1913, să convoace un congres socialist internațional, cu singurul punct în ordinea de zi: Situația internațională și ținuta socialdemocrației față de război. Congresul va avea loc probabil în Elveția, la Crăciun 1912. S'a mai hotărât ca congresul socialist internațional să se amâne pe 1914.

Schimbarea de guvern în România și ținuta socialistilor.

Săptămâna trecută, partidul conservator guvernamental ajungând la o înțelegere cu partidul conservator democrat (takist) — s'a alcătuit un nou guvern, s'a dizolvat parlamentul vechiu și — s'au anunțat alegeri noi peste două săptămâni. Partidul socialdemocrat român a hotărât să ia parte la aceste alegeri, și să pună candidați la deputație, în toate orașele unde s'au înființat organizații sindicale și cluburi socialiste. Va face propagandă printre alegători pe baza unui program minim de reforme: votul universal, reforme democratice pentru țărani, făurirea de legi ocrotitoare ale muncii, desființarea legilor rele, de îngădire a dreptului de asociație și de grevă al clasei muncitoare. Partidul socialdemocrat român, va înfățișa în chip clar și sincer temele alegerilor, problemele grave, interne și externe la ordinea zilei, acumpirea frazelor și războiul din Balcani.

Jertfele Italiei în Tripolis.

Acum, după ce războiul în provincia africană, Tripolis, s'a sfârșit, iar pacea între Italia și Turcia e încheiată, — o gazetă engleză publică numărul jertfelor de vieți omenesti și cât a costat pe Italia acest război. În total și-au aflat moartea în Tripolis 9100 Italiani. Dintre aceștia 2500 soldați au murit pe câmpul de război pe când 6000 italieni au murit de tifus și 600 de holeră.

Cine se va îngriji de familiile celor 9100 italieni, morți în Tripolis, „pentru rege și patrie”? Nimene nu o spune. Guvernul italian a mai cheltuit din averea țării peste 400 milioane cor., tot pentru acest nenorocit război.

Campania prezidențială în Statele-Unite. — O întinsă propagandă socialistă.

În Statele-Unite din America continuă aprig lupta pentru alegerea prezidențială, care se apropie, căci va avea loc încă săptămâna aceasta.

Alături de partidele burgheze, socialistii urmează cu vigoare campania lor și activitatea pe care o desfășoară e în adevăr însuflețită.

Acum câteva zile, ei au organizat nu mai puțin de 5000 adunări în toată întinderea țării.

Candidații prezidențiali ai socialistilor sunt E. V. Debs și Emil Seidel. Aceștia și o întreagă armată de propagandiști străbat Statele-Unite în toate direcțiile.

Fruntașul mișcării muncitorești din Anglia, Keir Hardie a trecut oceanul Atlantic și se află în Statele-Unite ca să dea partidului socialist american un prețios concurs.

Până acum el a vorbit în peste cinsprezece mari orașe, iar la Milwaukee Chicago și New-York întrunirile sale au fost populate de o mulțime enormă.

La Carnegie Hall, el a rostit o cuvântare foarte viguroasă arătând că toată campania lui Roosevelt, care se încearcă să atragă spre sine curentul socialist, e o mare comedie.

Manifestația organizată zilele acestea la New-York cu concursul lui Debs, Seidel, Charles Edward Russeli candidat la postul de guvernator și Strobel, a avut un succes colosal; 22 mii de persoane erau adunate în Madison Square, cu toate că se plătea intrarea în sală, pe când întrunirile celorlalte partide sunt gratuite.

Aproape 14 milioane de broșuri și gazetă s'au publicat de către organizația centrală

a partidului din Chicago și se întrebunțează toate formele de propagandă.

Portretele lui Debs și Seidel se văd pe farfurii, pe linguri, vase de mâncare, pe ace de cravată, etc.

Se speră că curentul socialist va fi foarte mult favorizat în alegerile prezidențiale.

Cum stă războiul în Bacani?

Ce doresc statele balcanice?

E o chestiune la care ușor se poate răspunde: statele balcanice doresc împărțirea Turciei în favoarea lor.

Un diplomat a unuia din statele aliate în contra Turciei, întrebând fiind de un corespondent al ziarului „Neue Freie Presse” dacă bulgarii, sârbii, grecii și muntenegrenii vor înapoia teritoriile turcești ocupate de ei în timpul războiului, a răspuns:

— Aceasta este în orice caz exclus (eschis).

La observația ziaristului că aceasta ar duce la alungarea turcilor din Europa, diplomatul interviewat a răspuns:

— Este posibil ca cei interesați să se fi gândit și la această. Dar ar fi să mergem prea departe dacă am vorbi de pe acum de urmările războiului.

Si diplomatul balcanic a mai adăugat:

„În orice caz Turcia ar fi făcut mult mai bine dacă ar fi primit ultimatul statelor balcanice. Aceasta ar fi atins prestigiul ei, (demonstrarea) dar războiul îi pune viața în pericol.

Nimeni nu voia să creadă că statele balcanice au căzut la înțelegere.”

Venind vorba despre alianța balcanică diplomatul a spus că ea s'a stabilit la 17 Septembrie st. v. și că chiar în ajunul acestei zile nici unul din ministrii de externe ai marilor Puteri n'a voit să creadă în înfăptuirea ei afară de ministrul de externe rus Sassanow.

Cât despre rostul înțelegerii stabilite diplomatul a spus:

— Alianța balcanică este o convenție politică și militară care va continua și în viitor.

Icoane din război.

Ziarele din Londra publică amănunte asupra bombardării Varnei.

Un amănunt interesant este acesta:

Și frați cu frați porni-vor ură,
Și fi vor isbi 'n părinți,
Vor plânge, vor scrâșni din dinți,
Blestem va fi în orice gură...

O, vis grozav, departe sboară! —
Și tu, popor nenorocit,
Când vei putea sdrobi 'n sfârșit
Bălaurul ce te doboară??...

Din însemnările unui condamnat la moarte.

— Prelucrare după S. Guthi. —

Am ajuns dară la stația penultimă... Am ajuns în chilia destinată condamnaților la moarte în temniță. După rânduiala legii, 24 de ceasuri voi petrece în casa aceasta, ca să plec după aceea spre cea din urmă stație: spânzurațoarea!...

O împărțeală minunată de timp! E aceasta o dispoziție gingașă a culturai înalte, a societății omenesti din veacul al XX-lea ca cel condamnat la moarte să-și petreacă ultimele 24 de ceasuri în temniță. Legea așa zisă „umană” înainte de a te expune lumii, îți pregătește calea cu îngrijire!... Oare s'au cugetat la aceea făuritorii legilor, că nici chinurile iadurilor nu-s așa de grozave, ca chinurile acestor 24 de ore!...

Oficiul telegrafic din port era în mare primejdie. Toate casele din împrejurimi fuseseră lovite de ghiulele.

Drept singur funcționar se afla în tot localul — o telegrafistă. Bărbații, dela diriginte până la ultimul servitor, fuseseră mobilizați.

Telegrafistei i-a fost frică să stea sub ploaia ghiulelor. Dar neîndrăsnind să plece de capul ei, a telegrafiat prefectului.

„Turci bombardează orașul! Ce să fac?”

Prefectul i-a răspuns:

„Trebuie să rămâi cu orice preț la postul d-tale!”

Fata a rămas.

Tot timpul a tremurat, a plâns și — a telegrafiat.

A transmis toate telegramele oficiale ce i s'au încredințat, făcând astfel servicii însemnate guvernului.

De altfel în toate birourile, fie oficiale fie particulare, femeile, fetele și elevii de liceu lucrează pe capete, căci altfel n'ar mai exista birouri, bărbați — tineri și bătrâni — fiind pe câmpul de luptă.

Protestul socialistilor germani contra războiului.

Partidul socialdemocrat din Germania a publicat următorul manifest: Teama că războiul balcanic va provoca o conflagrațiune (încercătură războinică) europeană apasă greu asupra tuturor popoarelor. Diplomația a cărei neputință și fătărnicie ies încă odată la iveală nu poate provoca nici o încredere când declară că intervenția marilor Puteri va avea drept rezultat că va localiza războiul, și că nu va îngăpui ca războiul balcanic să se întindă în Europa.

Presa socialistă a atras dela început atenția germanilor, asupra primejdiei unui încăierări generale.

Muncitorimea din toate țările, care ar fi cea dintâi jertfă dacă s'ar produce un conflict european, disprețuește războiul și este hotărât să se opuiască din toate puterile întinderii conflictului. Tovarășii noștri trebuie să se folosească de orice prilej, pentru a lua parte la manifestații în favoarea păcii. În acest scop trebuie convocate adunări uriașe în tot imperiul. Oasele unui singur soldat nu brebue jertfite imperialismului lacom de cuceriri și sânge. Cuvântul nostru de ordine e scurt și hotărât:

Jos războiul!

Lupta cea mare.

La sfârșitul săptămânii trecute, s'a dat lupta cea mare și hotărâtoare în războiul

FOIȘOARA ADEVÉRULUI.

Din oărți uitate.

RĂZBOIUL. *)

Priviți pe groaznicul bălaur!
Priviți: el varsă foc pe nări,
El ghiara 'ntinde peste țări:..
O, dați-i sânge, dați-i aur!

Bălaur crunt ce tot sfășie
E crudul, barbarul războiu,
'Nainte-i: muncă și nevoi,
În urma-i: moarte, sărăcie...

Ah, iată-l! — Plângeți, biete mume,
Popoare, plângeți, vă jeliți!
Pe fii voștri mult iubiți
Voi nu-i veți mai vedea în lume...

Aduceți, oameni, mări de sânge,
Aduceți tot de pe pământ,
Aduceți tot, fără cuvânt, —
Căci n'aveți dreptul a vă plânge!

Aduceți totu-'n a lui ghiare,
Aduceți încă; nu-i destul!
O, dați mereu, că-i nesătul
Stomacul mult cumplitei fiare!

*) Din volumul „Singurătate” de Const. Z. Buzdugan. 1897.

Chinurile camerelor de tortură din timpurile vechi sunt neasămănat de mici pe lângă torturile sufletești din închisoarea de azi... În aceasta instituție nouă mai întâi se chinuște „sufletul omului”, și după aceea fi se aruncă trupul în mâinile călăului. În zilele noastre se aplică omului două pedepse de moarte: mai întâi în temniță și apoi sub ștreang!...

E răsvrătire aceasta, când vorbesc astfel despre legile „societății” din zilele noastre? Cred că nu... Ne este dat ca cu toții să cunoaștem urmările relei alcătuirii și legile aplicate de stăpânire asupra popoarelor...

„Bună voința” judecătorilor mi-o arată atunci când îmi spun: „Acuma te pregătește de moarte! Intoarce-te la Dumnezeu, acolo o să afli tot... Iar acum dacă ai vre-o dorință comunică-ne-o!”

Mă gândesc ca să le răspund, dar glasul îmi amuțeste în piept... Ar fi să le răspund că oare la Dumnezeu lor afla-voiu privirile dragi ale mamei mele, ... îmbrățișarea neuitată a soției mele și glasurile argintii ale copiilor mei... Toate acestea știu că nu le voi afla, ci vor rămânea aici în lumea aceasta...

Aici mă cercetează și preotul, „ca să mă mângâie!” Cu glasul său prefăcut, diavolesc, mă întrebă:

— „Ai vre-o dorință?!”

din Balcani, între oştirile bulgare și turcești, la Lüle Burgas. Și s'a isprăvit și acolo cu o înfrângere fără pereche a turcilor. Din 90.000 turci cât au luat parte în acea luptă, 40.000 au fost răniți și uciși — restul a fugit în neorânduială și desnădăjduiți. A fost o încăierare din cele mai sângeroase, care a durat trei zile și trei nopți. — Până în ultima zi nu se știa din partea cui e victoria. Dar bulgarii ajutați și de oștirea sârbească au dat lovitură de moarte armatelor turcești.

Toate marile state europene au ajuns la convingerea că imperiul turcesc a pierdut războiul și că e în mare pericol. Asta o dovedește și știrea cea mai nouă, că guvernul turcesc a rugat Puterile europene să intervina în vederea încetării războiului și începerea tratatelor de pace.

Către poporul din Turcia, guvernul otoman a adresat un apel ca să se resemneze, să se mângăie, „căci nu este posibil ca într'un război să se obțină în toate părțile victorii. Un popor care a primit războiul are datoria să primească cu resemnare toate urmările lui“.

Și 'n luptele cu sârbii, muntenegrenii și grecii, — turcii au fost respinși pretutindeni, și a mai rămas o mică porțiune de pământ a Turciei neocupată încă de oştirile statelor balcanice.

Se poate ca războiul să mai continue o săptămână, două, dar lucru hotărât este că se va alege praf din toată stăpânirea turcească în Europa. Statele balcanice nu vor mai lăsa din mână aceia ce au cucerit cu sânge și cu sacrificii, și marile puteri nu le vor mai putea dicta nimic.

Din iadul ocnelor de aur.

— Scrisoare duioasă dela un băieș țaran. —

Încăodată ne este dat să constatăm aici cum cuvântul nostru găsește răsune în cele mai îndepărtate și mai întunecate ținuturi ale țării noastre, trezind energiile adormite, și făcând pe atâția robi să se ridice ca să sfarme cătușele. Publicăm mai jos un răvaș tare mișcător, ce l-am primit dela un băieș necăjit din ținutul Bradului, vestit în mine de aur. Cu vorba sa sinceră, plină de amărăciune și durere, dar totodată încălzită îoi colo de o nădejde de mai bine, ne zugrăvește, fratele țaran, ce viață chinuită o duc ocnarii români de acolo, cum sunt mereu spionați, hăituiți, urmăriți pas cu pas, cercetați cu neîndurare de stăpânii minelor

Răspunsul îmi era deja pe buze:

— „Am, da. Am o dorință dintre cele mai firești: vreau să trăiesc!... Schimbemi-se pedeapsa pe viață, pune-mă la muncă zilnică, și lovească-mă cu vergeaua înveninată, numai să trăiesc!... Ori dacă nu, ascundă-mă în chilii sub pământ, unde să nu pătrundă nici razele soarelui, fie-mi mângăierea zilnică cât de amară, — dar vreau să trăiesc!... Atâta tot... Alceva nu vreau!...

După cele petrecute m'au dus într'o chilie sărăcăcios mobilată. Gardistul, se ținea după mine. Se vede că l-a pătruns și pe el tristețea clipelor mele; se va fi gândit poate la ce mă așteaptă... Oftările sale dese făceau să înțeleg că și el suferă pe urma aceleiași societăți, căruiă îi servește, și care mă răpune... În celo din urmă nu-și mai putu stăpâni amarul și se puse pe plânset...

Cât va fi durat această scenă, nu-mi amintesc, ci într'un târziu m'am trezit că sunt ținut lângă fereastră... Voința mă îndemna să părăsesc acest loc, dar nu puteam să mă hotăresc: în curtea închisorii aud bocănituri, — acum mi se clădește „Golgota“... Am privit până în celo mai mici amănunte lucrările acestui monstru, unde se aduc apoi oamenii pentru a li-se curma viața...

La amiazi m'au lămbiat cu mâncări și bourturi alose; nici nu am voit să aud de ele.. La ce era să-mi mai ospățez trupul, când era sortit pierzării...

de aur și de slugile acestora, ca nu cumva să dispară un grăunte de aur. Și 'n lăcomia de aur a domnilor de acolo — ei nu cruță nimic, nimic nu le este sfânt, calcă în picioare orice demnitate omenească, torturează pe muncitori, făcând din viața lor un adevărat iad. Dar să lăsăm pe tovarășul nostru băieș să vorbească:

Onorată Redacție!

Iată, stimaților frații, am primit scrisoarea dela d-voastră, și am întârziat cu trimiteră răspunsului, fiindcă am dat scrisoarea la mai mulți oameni să o cetească, să mai învețe unu pe altul, și să vadă cu ochii lor și să audă cu urechile lor că ce frumos ne sfătuiți d-voastră pe noi. Căci nici părinții nu-și învață copii mai la rânduială, de cum ne învățați pe noi. Dar vedeți un lucru, oamenii de aici se îndoesc încă, fiindcă nu știu ce înseamnă organizația. Nu știu de e bună sau rea și le este frică că vor fi siliți să se lase de legea lor. Dar eu le-am spus: „Măi oameni, nu fiți proști, și vă uitați și la alte țări. Acolo toți muncitorii sunt socialiști și o duc de zece ori mai bine decât noi“.

Oamenii noștri însă nu se conving așa iute. Aveți dreptate când observați că totul se face cu răbdare, că cu încetul se face oțetul. Dar pe rând vor fi bune toate și de folos. De s'ar ține prin locurile noastre câteva adunări populare ori conferințe unde oamenii noștri să audă propuneri de ale d-voastre — apoi s'ar deștepta mai iute. Căci aici, la noi, oamenii is cam fără carte, mai cu seamă pe satele în deal. De aceea, trebuie să le cetești și să le spui totul cu gura. Numai tinerii și copii mai știu carte, — dar numai românește, nu în altă limbă.

Acum, oamenii noștri se bucură tare de foile d-voastre, și zic să le dăm să ducă acasă și să le spuie copilul ori fata, că ce este scris la gazetă. Și Luni, când ne-a venit foile și cărțile d-voastre, le-am dat tot la lucrătorii ce-s cu noi la ocnă (baie) și fiecare a plecat cu ele, în comunele unde locuiește, la București, Lazuri, Zdreapt.

Ei zic ca să ne faceți cunoscut când anume ați avea vreme să veniți pe la noi, să ne țineți adunări la Brad, și la București ca fiecare să vă poată asculta. Căutați de veniți, și să fiți cu cea mai bună încredere în noi, că nu veți fi ciufuliți de nimeni.

V'aș mai scrie niște întâmplări de pe la baia dela Valea-morii și Barza, ca să știți și d-voastră și alții, cum trăim noi pe aici,

Nu mult după orele 1 deschiderea bruscă a ușii, mi-a dat să înțeleg că o mână nemiloasă o deschise... Era călăul... Când mi-am întors privirile spre el, mă măsură cu privirea-i încurcată... Aceasta era apucătura lui de a-mi afla înălțimea corpului.

Înfățșarea gâtului meu chinuit procurase bucurie călăului... Peste câteva ceasuri de abia, era îputernicit să-mi aplice ștreangul pe acest gât chinuit!...

Eram gata să isbucnesc cu ocară asupra acestui tâlhar al tâlharilor, dar mi-am adus aminte că el se învrednicește de lefuri grase ba mai mult, de stimă și onoare. El răpune viața condamnaților la indemnul celor mari, fără nici o mustrare a conștiinței...

Făcând asemănare între mine și el, mă cuprinsese groaza. El răpune zeci de vieți, și eu am răpus numai o viață...

Mizeria și disperarea m'a urmărit viața întreagă. Și când odată scelipirea aurului m'a făcut să-mi uit de mizeria suferită, am săvășit cel mai mare rău. L'am atăcat pe neștiute pe sgârçitul bogat și la cea mai mică împotrivire l'am răpus...

Mustrarea conștiinței curate m'a îndemnat chiar ca singur să-mi mărturisesc fapta, pentru care nu m'am așteptat să fi executat... Dar acum văd că cei bogați, neștiind de mizerie, nu cunosc relele la cari acoastă soră a celor săraci e în stare să te ducă!...

și ce fac domnii cu noi. Căci mai în toată săptămâna, ei aleg câțiva din noi și ne bagă în închisoare. Și ce grozavii se întâmplă acolo! Doamne, Doamne! În închisoare, ne bagă în o alta sobă, și acolo, în fața unei patrule ce stă înaintea noastră și a unei alte patrule ce stă în dărătul nostru, cu baionete în mână, ne silese să ne facem nevoile trupești, ca să caute apoi în murdăria, dacă nu dau de un bob de aur ce l-am fi înghițit. Și să ne iertați, ne silese jandarmii să ne scremenim într'atât, mai ca să crăpăm — numai să implinească porunca domnilor ca să ne cerceteze în toate părțile, dacă n'am furat într'un chip oarecare aurul lor.

Așa își bat ei joc de noi. Și la plată, cât ne jefuiesc și ne mint! Tot ne spun că vor plăti mai mult, și la plată tot mai puțin ne plătesc.

De ar fi toți băieșii, toți ocnarii organizați, sub scutul și sub privigherea social-democrației — apoi nu s'ar mai întâmpla astfel de comedii și lucruri fără de rușine. Dar acum, slabi și neuniți cum suntem, — domnii rād de noi, căci ne lăsăm călcați în picioare, așa cum le place lor. Mai cu seamă în Valea-morii, în părâu, unde lucrul e cel mai greu și neplătit de străini venetici, acolo e o viață de iad pentru băieșii și asta trebuie să ia sfârșit. „Rămân voiitor de bine și cu dragoste frățescă să ne întâlnim. Cu stimă: G.

Da trebuie să ia sfârșit această stare de lucruri, — zicem și noi același lucru, odată cu fratele din Criștior ce ne scrie așa de simplu și frumos, ce vede, ce crede și ce simte.

Ce bine ar fi, dacă băieșii din ținutul Bradului, ar fi atât de dornici de lumină și adevăr ca tovarășul lor, ce a scris șirele de mai sus. Cât de iute și-ar putea schimba viața lor, soarta lor, dacă s'ar convinge odată că 'n unire e putere, și să lucreze strâns uniți, în organizația lor de breslă, ca să-și mărească plata, să-și îpuțineze orele de lucru, și să facă să fie respectați și nu socotiți ca niște robi, cu cari stăpânii tirani pot face ce vor.

Făgăduim și pe această cale, că 'n timpul cel mai scurt, vom trimete prin acele locuri, un delegat al nostru, care să dea concursul său la organizarea fraților băieși, pentru a-și putea croi un trai mai omenesc. La revedere dar, și la muncă.

Dar la ce atâta tânguire în zadar... Călăul își va implini porunca...

Călăul mă părăsi... Acum era totul împărțit. Veni avocatul apărător, care îmi însuflă și acum nădejde. Gazetarul, care cu întrebările sale mă mișcă într'u câtva, dar mă părăsi și el, neputându-i împărțasi ultimele crâmpie ale unei ființe care pleacă...

Aceia care mi-a dat viața, mama, întră la mine, mă îmbrățășă pentru ultima dată, ea, care m'a alăptat să nu poată fi în stare să-mi mijlocească scăparea!... Lacrimile unei mame ar trebui să treacă limita legilor omenești, cari nu știu de așa ceva...

Tot ce-am avut mai drag, femeia, copii, vin cu toții pe rând, își iau rămas bun nu dela bunul lor protegiitor, ci dela bucuria vieții lor, pe care știu că nu o vor mai avea!... Ah! ce clipe dureroase... Mă despart de toți fără graiu.

Dimineață în zorii zilei voiu fi dus spre pierzare; pașii de încheiere ai unei vieți chinuite...

Cu ochii ținți în întunec aștept figura îngrozitoare a călăului... O viață, mai mult s'au mai puțin nu mișcă din temelii omenească!...

CUGETĂRI SOCIALISTE.

Militarismul (cătania) e o pricină de demoralizare și de sărăcie. Nu văd ce nevoie ar avea omul ca să prefere moartea, în locul existenței libere. Cât despre spiritul de jertfă, nu lipsesc împrejurările în viața zilnică, în care cetățeanul, lucrător și chiar burghez, știe a da dovadă cu un curaj mai puțin gălăgios și mai cu seamă mai desinteresat, decât soldatul. Dacă deocamdată nu-i cu putință să se desființeze armatele, cel puțin să le facem mai cetățenești. Să se pedepsească toate faptele volnice și abuzurile săvârșite de gradele superioare, ofițeri, generali, etc. asupra cătanelor.

Dr. A. Corre.

În toate zilele trebuie să ne pregătim de moarte, dând o parte din ființa noastră familiei, societății, omeniei. Și ne vom regăsi mai târziu în cerul aducerii aminte, ca morții pe cari îi prea cinstim azi, cu cât vom fi servit ca ei dreptatea, adevărul și libertatea. Proudhon zice: O moarte, căreia îi pot hărăzi trezeci de ani și mai bine de muncă, ai putea oare să mă înspăimânti? Dacă vii azi, sunt gata. Mi-s dragi ai mei și le sunt drag. Dar mi-am făcut datoria. Iar dacă am căzut în greșală, n'am desnădăjduit în virtute. M'am ridicat mereu. De ai veni mâine, aș fi și mai bine pregătit, a-și fi lucrat mai mult, și te-aș îmbrățișa și mai cu drag. De vei întârzia, tu moartea, zece ani, aș merge ca la triumf. Câți dintre noi vor muri anul acesta, n'o știe nimeni. Dar, până atunci, să-și facă fiecare din noi datoria.

H. Denis.

Bătaia fu sângeroasă. Babuc își văzu toate greseliile și toate grozăviile, fu martor al uneltirilor mai marilor satrapi, cari făcuseră tot ce putură, pentru ca șefii lor să se bată. Văzu ofițeri uciși de propriile lor trupe. Văzu soldați cari dădeau cea din urmă lovitură camarazilor lor cari trăgeau de moarte, pentru a le răpi o zdreanță sângerată, și plină de noroi. Dânsul intră în spitalele unde transportară răniții, din cari cea mai mare parte mureau din neglijarea neomească. „Oameni sunt aceștia — își zise el — sau niște fiare sălbatice?“ *Voltaire.*

CRONICA.

— Numai 20 coroane pentru sănătatea unei comune. Tot în ferici-ta noastră Ungaria se poate întâmpla așa ceva. În budgetul comunei Kapuvár se prevede că pentru școala catolică de acolo să se dea 4020 coroane ajutor, pentru biserica catolică 850 cor., pentru comunitatea religioasă izraelită 1000 de coroane, iar pentru serviciul sanitar, pentru trebuințele de curățire a comunei, comuna dă numai 20 coroane. Să te mai miri de ce popii catolici au mereu burta tot mai mare, iar bieții creștini credincioși sunt tot mai mult năpădiți de fel de fel de morburii.

— Ninsorile mari din zilele din urmă în părțile Ardelene — au făcut ca apele Murășului să se urce din nou și să amenințe cu inundare satele din jur.

— Cât de urcate sunt chirile în Budapesta. Joia trecută s'a închis la Budapesta o mare cafenea din strada Rákoczi, numită „Otthon“ fiindcă stăpânul a-celui case a cerut cafegiului să-i plătească dela 1 Noembrie, pentru localul cafenelei 30.000 coroane pe an, în loc de 20.000 cât a plătit până acum. Răspunsul cafegiului a fost că și-a închis prăvălia. Proprietarii de case din Budapesta sunt adevărați jefuitori ai publicului. Ei fură și înșală pe față și poliția se poartă încă cu respect față de acești pungași în haine negre.

— Un învățător pentru 230 școlari. Școala comunală din Barcs (Somogy) a avut până mai dăunăzi 6 dascăli, acum

va avea numai trei. Fiecare învățător are două clase, unul predă cursurile dimineața, celalalt după amiază. Fiecare dascăl trebuie să instruiască pe zi 230 școlari. Cât poate profita un școlar de pe urma acestui învățător? Ce roade poate să aducă munca unui dascăl în astfel de împrejurări? Dar ministrul instrucției publice și a cultelor se gândește mai mult la biserici și popi decât la școli și dascăli. Și aici stă toată explicația.

— Dreptul de vot femeilor în Damemarca. În această țărișoară, parlamentul se va ocupa curând cu votarea unei legi, prin care se lărgeste dreptul de vot în așa fel, ca fiecare bărbat și fiecare femeie, la etate de 25 de ani impliniți să capete drept de vot. Votarea e secretă și de o potrivă pentru toți, fără nici o re-strângere.

În Ungaria însă, se ceartă domnia dacă să se acorde sau nu unui sfert din populația bărbătească a țării acest drept de vot. Asta și arată cât de îndărăt stăm noi cu politica.

— Dragostea de carte. Călătorind întâmplător printr'un oraș de provincie al României „libere“ am fost martorul unei scene inuioșătoare. Mai mulți băieți săraci din școalele inferioare, după ce au venit dela școală seara, sau indeletnicit cu vânzarea ziarelor pe străzi. Întrebând pe unul din ei că cu ce indemn săvârșeste lucrul acesta, îmi răspunse că din vânzarea ziarelor poate duce mamei sale câțiva bănișori, pentruca să aibă cu ce să-l întreție la școală...

Când cuget câți băieți săraci de pe la școli, — chiar și dela noi din Ardeal, — nu se învrednicesc de așa zisele „stipendii“, ci ele se dau tot celor bogați, și aceștia plătesc cu ele pe chelnerițe și alte femei, dar nu fac nici o ispravă la studii, sau devin mai târziu tirani și lipitori ai poporului nostru...

Tovarăși! Muncitori!

Răspândiți pretutindeni foaia voastră „Adevărul“, care apără interesele poporului român!

Activitatea noastră.

Secțiunea română a partidului socialdemocrat din Budapesta, a ținut Duminecă 3 Noembrie st. n. o mare serată literară în localul său din strada Népszínház nr. 9. La ore 9 seara tovarășul Tiron Albani, deschide ședința prin câteva cuvinte, arătând rolul acestor șezători, de a întări legăturile între tovarășii și de a desvolta gestul la citit. A urmat apoi punctele programului:

Punctul 1. „Idei revoluționare în poezia românească“, conferință ținută de tovarășul Leonard Paucherow. Dânsul a arătat că poezia adevăratului poet, fiind mai totdeauna oglinda vremii, e firesc ca și ideile revoluționare ale diferitelor epoci să fie exprimate în ea. „Prin idei revoluționare în poezie“ — a spus conferențiarul — înțeleg folosirea în arta poetică a acelor convingeri și simțiminte sincere, cari vorbesc de durerea unei lumii, poezii cari zugrăvesc și destăinuiesc suferințele unei pătri sociale, ale unei clase, poezii în cari se exprimă nemulțumirea contra unei stări de lucruri întemeiată pe nedreptate, jaf și cruzime, și se protestează contra ei, poezii în cari se pune într'o lumină favorabilă o clasă de oameni, în cari se face apel la energiile ei adormite, arătându-se ce trebuie îndreptat, răsbunat, poezii în cari se vestejește nepăsarea, josnicia, nerușinarea și desfrăul unei clase ce trăește și se rasămă pe munca și sărăcia unei alte clase, în sfârșit, poezii în cari se dă glas dorinței calde după o schimbare, după o nouă rânduială socială.

După această expunere teoretică, conferențiarul a ilustrat cu pilde din literatura românească, existența ideilor revoluționare în poezia populară, precum și în versurile lui C. Negri, Al. Russo, Eminescu, Gr. Alexandrescu, Coșbuc, Goga, Cerna, etc., oprindu-se la câteva poezii, și relevând duhul revoluționar ce se desprinde din ele. Conferența a fost mult aplaudată.

A urmat apoi celelalte puncte din program: 2) Tov. P. Buciumean, a declamat cu avânt poezia „O teamă“ de A. Petöfi, 3) tov. Seuca a delectat publicul cu doina „Bâr oiță, bâr“, cântată cu o voce caldă și duioasă, 4) tov. I. Jumanca, a declamat poezia „Clăcașii“ de O. Goga, 5) tov. I. Androne a decl. poezia „Vântul“ de Gh. Coșbuc, 6) tov. Maria Luca, a decl. poezia „Nu te-ai priceput“ de Gh. Coșbuc, 7) tov. I. Răcățian, a decl. „Suferințe și luptă“, 8) tov. J. Avramescu, cu talentul său cunoscut a declamat poezia „Copil“, de Ada Negri, 9) tov. L. Polac a amuzat publicul cu „Scena pastorală“, cântată solo din flaut, 10) tov. E. Bril, a cântat cu glas plăcut „Pasere nevinovată“. 11) După o pauză tov. T. Albani, a decl. poezia „Spre țărml drep-tății“, și „Soacra“ de Th. Niculuță, 12) tov. V. Rădulescu, s'a produs cu „Legea bețivului“ scenă comică, care a stârnit mult haz în întreg publicul prezent fiind aplaudat, 13) tov. T. Moga, a decl. poezia „Rugă-mintea din urmă“ de Gh. Coșbuc, 14) tov. N. Roseanu, cu o voce plăcută a delectat publicul cu două cântece, 15) tov. I. Ciser, a decl. „Impărat și Proletar“ de Eminescu, 16) tov. J. Avramescu, a interpretat cu humor „Conferință contra tutunului“, scenă comică de F. Cehov, provocând un râs sănătos în public. La urmă tov. I. Ciser mulțumește celor prezenți pentru atențiune arătată, făcând totodată o reprivire asupra mișcării socialiste și rolului ei cultural și social.

Ședința se ridică la orele 11 și jumătate seara.

La serata literară au suprasolvit următorii tovarășii: C. Gavrilă 1 cor., Z. Ionescu 20 fil., T. Moga 1 cor., G. Budean 1 cor., P. Buciumean 1 cor., I. Flueraș 60 fil., G. Boeriu 30 fil., O. Domide 40 fil., I. Nicolaș 20 fil., P. I. Bobancu 20 fil., A. Radoslavici 20 fil. Total 6 cor. 10 fil.

Deci și pe această cale primească mulțumitele noastre.

Fondul de agitație.

La fondul de agitație au donat următorii tovarășii: Pompeius Blaga 1 cor., Teodor Moga 1 coroană și Pavel Buciumean 3 coroane.

Secțiunea română din Budapesta ține întruniri, conferințe științifice și literare în fiecare Duminecă seara la ora 8. Iar în fiecare Marți seara se țin ședințele seminarului liber, în restaurantul Tautner Ferenc în Népszínház-utca Nr. 9.

„Adevărul“

este singura foaie românească, care apără interesele muncitorimei. Fiecare muncitor român are datoria morală a o abona, ceti și răspândi pretutindeni.

Comitetul.

Redactor-responsabil: Joan Flueraș

Tipografia Világosság, societate anonyma, Budapest, VIII., Conti-utca 4.